

КОРЦЯ БАГАТА ІСТОРІЯ

Райцентр Корець, здавалося б на перший погляд, сьогодні нічим непримітний — ні своєю територією, яку обіймає, ні кількістю населення, бо ж менше десяти тисяч мешканців у ньому проживає, ні промисловістю.

Однак маленький Корець, який нещодавно урочисто відзначив своє вісімсот'ятдесятиріччя, має цілий ансамбль цінних, неповторних за своєю архітектурою, історичних споруд. Серед яких, наприклад: замок (скоріше руїни), заснований у чотирнадцятому столітті основоположником роду князів Корецьких, сином великого князя литовського Ольгерда князем Костянтином Булавою; це і римо-католицький костел, збудований у 1706 році в стилі барокко; це і збудований у 1752 році польськими будівничими в аміровому стилі нинішній Свято-Троїцький жіночий монастир, інші історичні та культові споруди. Безперечно, оборонній та культовим спорудам древнього Корця позаздрив би не один обласний центр, а й міста-мільйонники.

Та не лише прадавніми об'єктами міг похвалитися у своїй багатій минулій історії стародавній Корець, а й промисловими підприємствами, серед яких чільне місце займав фарфоровий завод, продукція якого мала великий попит не тільки у Корці і Речі Посполитій, а й далеко за її межами.

Польський часопис «Волинь блажен» за 1896 рік пише: «...Творцем корецького фарфорового заводу був Юзеф Клемент Чорториський, князь в Корці, людина освічена, мудрий і розумний господар величезних володінь на Волині. Коли осів у Корці, то розпочав роботу над тим, щоб у маєтку розвивалась промисловість і вдихнув у містечко, що вже занепадало, нове життя. Тому з'явилися тут двоповерхові кам'яні будинки, садки і костьоли, але окрасою була чудова князівська резиденція, що розташувалася неподалік Корця: Головниця з її красивим французьким парком і прекрасною оранжереєю. Дорога до палацу вела через чарівну долинку Корчика серед скель, тополь і верб, тому була улюбленим місцем мешканців цього містечка...» Це, так би мовити, прелюдія до подальшої розповіді про людину, яка дуже багато зробила для розвитку Корця. Втім, сконцентруймо увагу на корецькому фарфорі. Читаймо далі:

«... Чорториський був людиною передбачливою, турботливою, бережливою. У його володіннях були фабрики: сукна, полотна, меблів, але перш за все фарфору і фаянсу. І ось, раніше відсталі села почали пульсувати життям, як промислові осередки. Спочатку ремісників князь привозив із Варшави та Саксонії, з тим, щоб навчили місцевих селян тонкій мистецькій роботі, дякуючи чому в найкращому періоді діяльності фарфорового заводу у вісімдесяти шести його майстернях працювало тисяча робітників...»

Але ж відразу виникає запитання: як же все таки розпочиналося виробництво, хто ж допоміг у його налагодженні, та й звідки ж надходила необхідна сировина?

«...Переломним роком в діяльності заводу є 1790 рік, коли після багатьох спроб у фарфорового заводу в німецькій місцевості Мішні вдалося одержати таємницю фарфорового виробу з місцевої глини. Каолін спроваджено було з Домбровниці, із Кременця було привезено потрібний кремій, найкращий ґатунок крейди, дякуючи якій вироби мали легкість, доставлено було із Ямполья...»

Якими ж кольорами, оздобленнями прикрасили художники, так необхідну і таку прекрасну продукцію, своїми талановитими та майстерними руками? Заглиблюємося у цікаву розповідь, згаданого вище часопису:

«...Найбільшою таємницею оточено було спосіб досягнення кольорів і оздоблень, виконуваних сімдесятьма шістьма художниками. Створювалися тут красиві сервізи для кави, ажурні підноси, тарілки, блюда, глечики і вази, прикрашені дрібними, голубими квіточками на білому фоні у всяких відтінках, часом покривалося їх оригінальним способом — сріблом, що надавало виробам неповторної краси...»

В різних кінцях Речі Посполитої були магазини, до яких надходила продукція корецького фарфорового заводу.

«...Головні магазини завод мав у Варшаві, у Бердичеві на Поділлі та у Костянтинові на Волині, також, дякуючи багаточисленним замовленням і збутові за кордон його продукція досягає біля двадцяти тисяч штук щомісячно предметів для вжитку...»

Та на заводі подальшому розвитку фарфорового заводу і в цілому міста Корця стала Царська Росія, яка в результаті Третього поділу Польщі включила багато володінь під своє володарювання. Втім не забігаймо наперед, а читаймо все по черзі:

«...Розквіт підприємства триває однак в короткому терміні, охоплюючи роки 1790-1797, бо ж в результаті 3-го поділу Польщі уся Волинь була включена в кордони Цісарства Російського. Чорториський стривожений тим, що держава перестала існувати, залишає Польщу. Коли ж його не стало, Корець занепадає, бо князь створив атмосферу розвитку містечка і господарського осередка, що в ньому пульсувало...»

Великої шкоди, як засвідчує часопис, завдала Корецькому фарфоровому заводі страшна пожежа, яка й у великій мірі негативно вплинула на подальшу його діяльність, та й взагалі існування даного підприємства. Читаємо з приводу цього стихійного лиха:

«...Бідою для заводу стала величезна за розміром пожежа вночі з першого на друге січня 1797 року. Згоріли тоді всі будинки, запаси матеріалів, два склади готових виробів, художнє приміщення з усіма зразками. Незважаючи на трагедію, у врятованій частині вироблялися фарфорові вироби, але вони не могли вже порівнятися із красою та якістю попередніх. Завод ледь животів до 1850 року, але була це вже продукція низької якості...»

Зрозуміло, із падінням фарфорового заводу занепав і Корець в цілому. Зникла охайність на вулицях містечка, з'явилися бридкі будинки, втратив своє

обличчя, разом із багатьма об'єктами, ринок. Місто Корець опинилося в гнітючому занедбаному стані. Втім занурюємося у зміст оповідання:

«...Коли пропав завод, зникли також чарівність і блиск Корця. Двори і садки лягли в руїнах, тому важко було дошукатися древньої краси містечка. В період розділів Польщі з'явився тут ряд бридких одноповерхових будиночків і кам'яничок, в яких гніздилися в основному євреї. Запанував тут непорядок, сірість і важко було розпізнати колись прекрасний ринок, який народився згідно планів князя Юзефа Чорториського.»

Спіткала доля фарфорового заводу вже через п'ять літ і корецький палац та й взагалі весь замок, який до цих пір, на превеликий жаль, знаходиться в руйнівному становищі. Дай, Боже, щоб знайшовся добрий спонсор, який не дав би загинути твердині Корця.

«...В 1832 році згорів красивий корецький палац у місці, де колись розцвітав блиском краси культури залишилися лише руїни...»

Відомо багато цікавого про корецький фарфоровий завод але виникає запитання, чи ж не збереглися до сьогоднішнього дня десь у світі його вироби? Ось і відповідь:

«...Так як період сировинного блиску чи сяйва корецького заводу тривав короткий час, тому до сьогодні збереглося небагато екземплярів цих незвичайної краси виробів — головним чином в музеях Кракова і Варшави. Разом з тим приватні зібрання з палаців і дворів піддалися знищенню чи грабежу, ділячи цим самим долю інших нагромаджених там народних пам'яток.»

Ось вона захоплююча мінувшина невеличкого за розмірами, але багатого і щедрого своєю історією містечка над тихоплинною річкою Корчик — древнього Корця.

Чеслав ХИТРИЙ,
Корець.

Взято з : <http://provinciyka.rv.ua/8062-korcja-bagata-storja.html>